

Feszl Frigyes:

725. 81 "1938"

Utazás Budapest körül

Írja: Szigethy Endre

A PESTI FARSANGOKRÓL már írtam egyszer ezeken a hasábokon. Próbáltam megeleveníteni elmúlt korok édeskeringős hangulatát, a magyar biedermeiernek különös varázsát, a pesti bálók sehol máshol meg nem található hangulatát. Mert mit tagadjuk, minden mulatságról, bálról és vigalomról rá lehet ismerni a néplélek megnyilvánulására, a városiasság, az urbánus specialítására és ahány város, annyi mulatság. A múlt századi pesti mulatságoknak is megvolt a maguk különös karakterük... De most nem a régi farsangokról, elillant jókedvek egykori históriájáról akarok beszélni, hanem a Pesti Vigadóról. Mert bizony tudomásul kell venniök a bálozó fiataloknak, fiúknak és leányoknak egyaránt, hogy nemcsak akkor élvezik a közönség, a főváros erőfeszítéseinek gyümölcsét, amikor villanyfényben ragyog a selyemruhájuk és frakkingjük, amikor autobuszon utaznak, vagy aszfalton sétálnak, hanem akkor is, amikor zenétől felpezsdített vérről táncolnak a tükröscsillogó Vigadóban.

VIGARDA VOLT A NEVE A VIGADÓNAK. Vigarða — furcsa név, ma mosolygunk rajta, szinte meg sem értjük, hogy lehetett így nevezni az egyszerű Vigadó helyett. Pedig felesleges csodálkozni rajta, mert a magyar nyelvnek nem volt megfelelő szava erre a fogalomra. A Vigadó helyén álló épületet, amelyet 1849-ben Hentzi tábornok ágyú lőtték rommá, Redoute-nak nevezték és még a háború után is jártam olyan szalónban, ahol az idősebb nénik (nekünk nénik voltak, a férfiaknak hölgyek, önmaguknak fiatal menyecskék) a Vigadót még Redoute-nak nevezték. Mert a rossz szavakat lehet hivatalosan erőltetni, de nem lehet igazán meghonosítani. A vigarda kifejezés épp úgy megbukott, mint a közvigarda név. Az orthológusok erélye-

sen elítélték ennek a szónak az erőltetését. Végre Szarvas Gáborék ajánlották, hogy a Vigadót nevezzék Vigadóknak. Ez az elnevezés aztán bekerült a nyelvtankönyvekbe és a köznyelv is elfogadta. Így lett a Vigadából — Vigadó.

A VIGADÓ egyike a legszebb pesti épületeknek. Híres szép volt elődje, a Redoute is. Pollák Mihály építette, ugyanaz a művész, aki a Nemzeti Múzeumnak is alkotója. A Redoute tetszett, és a maga korában meg is csodálták. Elképzelhető, hogyan fájt a szíve a pesti fiatalságnak, mikor a budai várból az osztrák ágyúk rommá lőtték. A mai Vigadó tehát a rommálott Redoute alapfalai felett épült. 1853-ban kezdték meg a Vigadó építését s tizenkét évi munka után nyitották meg a közönségnek.

FESZL FRIGYES tervezte és építette a Vigadót. Feszl egyike volt abban a korban a legtehetségesebb építész-mérnököknek, de úgy látszik, kora nem értette meg, bár a Vigadó megépítése után még vagy húsz évig élt, de már több megbízást nem kapott. A Vigadó annak az építészeti korszaknak a szülőtte, amelyre talán azt lehetne mondani, hogy a német romanticizmus késői hajtása — az építészetben, s ennek egyik legkitűnőbb, de egyéni ízű reprezentánsa volt Feszl. Európában megunták már az empire szigorúan zárt, tiszta formáit s a régi gótikus és román építészeti formák feltámasztásával kísérleteztek. Münchenben egymás után építették a keskeny, csúcsíves ablakú bérházakat s a gótika a középületekben és templomokban is másodvirágzását élte. Budapesten is egész sereg hasonló stílusban épített házat emeltek. A Maximilian-stílus (nevét a müncheni Maxi-

1938.
I.

A Döbrentei-tér.

milianumtól kapta) emlékeként köszönhetjük Budapesten a Karátsonyi-palotát, amelyet Pán József épített, a Csányi-utca sarkán épült Pekáry-házat, a Szent István-tér és a Wekerle Sándor-utca sarkán épült bérházat s azt a kis városmajori házat is, amely egyik ismert nevű tervező műépítész háza.

FESZL azonban nem elégedett meg azzal, hogy kövesse és másolja a németeket. Többet akart, mint kortársai. Valami újat és magyart szeretett volna teremteni. A gót, román stílusból s a magyar motívumokból magyar stílust akart létrehozni. A magyar vitézkötés motívumát érdekesen, ötletesen alkalmazta s valószínű, hogy inspirálta Lechner Ödönt abban a törekvésében, hogy a magyar varrottasok és hímzések kimeríthetetlen vonalkincséből keressen motívumot a házak díszítéséhez. Ő is, Lechner is tévedtek. Tévedtek, mert az építészet magyar mivoltát nem jelentheti a ciráda. A ciráda nem más ezeken az épületeken, mint a cigány játékos futama az ősi melódián. A lélek igazi mélységei nem a díszben, hanem a konstrukcióban jönnek ki s ma már úgy érezzük, hogy Lechner törekvései zseniális kísérletek maradtak.

TÖBB MINT 800.000 FORINTBA került a Vigadó, mire elkészült. Pest akkori méreteihez képest (nem szabad elfelejteni, hogy a három város egyesülése csak azután történt meg) példátlan arányú összeg volt. Feszlnak sok baja is volt emiatt. Pest községtanácsa igen szigorú, talán kicsinyes is volt pénz dolgában. A Bécsből kormányzott ország és város a császári és királyi helytartóság ellenőrzése alatt állott. A szerződés előtti tárgyalások folyamán 2000 forintban állapította meg Feszl tiszteletdíját, később még 11.000 forintot kapott, de ezt is csak keserves részletekben.

ÉPÍTÉSZETILEG A VIGADÓ KÉTSÉGTELENNEL ÉRTEKES és szép alkotás. Nagytermének belső térhatása megragadó, szinte monumentális. Akusztikája sokáig rossz volt, de ezen is sikerült segíteni s elvégre nem hangversenyteremnek készült. Kívülről és belülről egy eredeti művész sikerült alkotásának mondható. Alexy Károly szobrai, amelyeket nemrégiben tataroztak — a táncoló nőalakok és a négy dombormű egyaránt plasztikai erőt, lelkességet árulnak el. Középületeken, de általában pesti épületeken jobb szobrokat aligha látni, mint Alexy szobrai. Alexyt és Feszlt egyaránt elfelejtette kora. Karátsonyi főpolgármester a Vigadó felavatásakor alig méltatja a tervező művészt, a szobrász pedig mint rajztanár fejezte be életét valamelyik pesti polgári iskolában.

A VIGADÓ SZÉPSÉGÉT, építészeti értékeit később kezdték felfedezni. A leglelkesebb propagálója az öreg Glück Frigyes volt, a Pannónia-szálloda egykori tulajdonosa, akit fővárosi és művészkörökben egyaránt Glück Frici bácsinak neveztek. Őtöle származik az a terv is, hogy bontsák le a Vigadó előtt épített Hanglít, amelyet a korzózók akváriumának nevez a tréfás pesti ember, vágják ki a térről a fákat s a Vigadó előtti térből alkossanak olyan teret, mint amilyen a Szent Márk-tér. Művészi lelkesedésre és szeretetre vallott a terv, de nem valósították meg. Lehetséges azonban, hogy rövidesen ismét előveszik, a Hanglít eltüntetik, legalább is erre vall, hogy a kávéház bérletét sohasem hosszabbítják meg nagyobb időre.

Budai részlet: Rák templom.